

N:r 170.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående upplåtande åt staden Jönköping af vattenrätt i Rocksjön; gifven Stockholms slott den 10 april 1912.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgifva,

att till Jönköpings stad af Kronan upplåtes vattenrätten i Rocksjön utanför torpet Holmen med Kalnamaden under villkor, *dels* att staden förbinder sig att icke vid sjön anlägga sådana industriella verk eller inrättningar, att vattuet kan därigenom förenas eller eljest försämras eller ock olägenheter i öfrigt kunna komma att uppstå för de vid Rocksjön förlagda eller till uppförande afsedda militäretablissemangen, *dels ock* att af staden till Kronan för upplåtelsen erlägges ett lösenbelopp, motsvarande värdet af nämnda vattenrätt efter afdrag för värdet af $\frac{1}{12}$ af hela den till förra landshöfdingbostället 3 mantal Rydhof nr 1 hörande rätt till vatten i Rocksjön, hvilket lösenbeloppes storlek skall på stadens bekostnad bestämmas i den ordning, som stadgas i nådiga förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof,

samt att den genom försäljningen inflytande köpeskillingen tillgodoföres landtförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

David Bergström.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 10 april 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERGSTRÖM,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Bergström, föredrog härefter en ansökan från Jönköpings stad om erhållande af viss vattenrätt i Rocksjön och yttrade:

»Såsom framgår af en inom landtförsvarsdepartementet upprättad karts-kiss, som torde få bifogas statsrådsprotokollet för denna dag, är sydligare delen af Rocksjön i Jönköpings län omsluten af ägor till förra landshöfdingebostället Rydhof nr 1, som öfverlämnats till landtförsvarsdepartementet för att tjäna till öfningsplats m. m. för i Jönköping förlagda regementen. Den nordligare delen af Rocksjön omslutes däremot af hemmanet Rockö, tillhörigt Jönköpings stad.

Den del af Rydhofs ägor, som ligger väster om Rocksjön, mellan denna sjö och Munksjön, utgöres af torpet Holmen med Kalnamaden,

omfattande 49 hektar 96,5 ar. I nådigt bref den 6 maj 1898 medgaf Kungl. Maj:t, att Holmen med Kalnamaden finge försäljas till Jönköpings stad under villkor, bland andra, att området skulle genom ägostyckning åsättas andel af Rydhofs mantal och att köpeskillingen skulle på stadens bekostnad bestämmas i den ordning, som i nådiga förordningen af den 14 april 1866 föreskrifves i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Till Rydhof hör vattenrätt både i Rocksjön och Munksjön.

Utgående från att den i nådiga brefvet den 6 maj 1898 medgifna försäljningen omfattade $\frac{1}{72}$ af Rydhofs vattenrätt i *Munksjön*, anhöll staden år 1907 att få köpa återstoden af denna rätt; och på förslag af Kungl. Maj:t medgaf 1908 års Riksdag, att till Jönköpings stad finge upplåtas hela den till förra landshöfdingebostället Rydhof hörande vattenrätten i Munksjön att vid blifvande ägostyckning tilläggas den till staden förut upplåtna delen af egendomen, samt att staden skulle härför till staten erlægga ett lösenbelopp, motsvarande värdet af $\frac{71}{72}$ af nämnda vattenrätt, hvilket belopps storlek skulle på stadens bekostnad bestämmas i den ordning, som föreskrifves i nådiga förordningen af den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Vid den föreskrifna ägostyckningen å Rydhof förutsatte förrättningsmannen, att vattenrätten i *Rocksjön* utgjorde en samfällighet mellan Rydhof och det staden tillhöriga hemmanet Rockö samt att med köpet af torpet Holmen med Kalnamaden skulle följa $\frac{1}{72}$ af Rydhofs andel i denna vattenrätt. Om strandlinjens längd lades till grund för delningen, borde enligt förrättningsmannens åsikt Rocksjön, som omfattar 40,32 hektar, fördelas efter de å kartskissen streckade röda linjerna och utsatta littera på följande sätt:

Litt. A.	16,28 hektar	}	till kronan för $\frac{71}{72}$ af Rydhofs vattenrätt.
» C.	8,66 »		
» B.	0,35 »	}	till staden för $\frac{1}{72}$ af Rydhofs vattenrätt.
» D.	15,03 »		

Sedan enskild motionär framhållit angelägenheten af att vid blifvande förslag till stadsplan å Holmen med Kalnamaden innehafva vattenrätten därutanför i Rocksjön, anhöllo stadsfullmäktige i Jönköping i underdånig skrifvelse den 13 januari 1910 att på för staden förmånligaste villkor få förvärfva den vattenrätt i Rocksjön utanför torpet Holmen med Kalnamaden, som icke medföljt stadens köp af dessa jordområden och

Jönköpings
stads ansökan.

som staden icke disponerade såsom ägare till hemmanet Rockös vattenrätt i samma sjö

Regements-
chefens
yttrande.

Chefen för Jönköpings regemente framhöll beträffande denna ansökning, att om det område, som å kartskissen betecknats med litt. C., öfverlättes till staden, skulle Rydhofs vattenområde komma att omfatta 16,28 hektar, belägna utanför östra och södra stranden af Rocksjön från gränsen mot Rockö förbi regementets blifvande kasernområde till torpet Holmens gräns, under det att staden skulle erhålla vattenrätten utanför torpet Holmen med Kalnamaden. Regementschefen fann därför icke något vara att erinra mot den gjorda framställningen, då Kronan eller regementet i allt fall finge till sitt förfogande ett vattenområde, som vore fullt tillräckligt.

Arméfördel-
ningschefens
yttrande.

Chefen för andra arméfördelningen ansåg i likhet med regementschefen, att ett bifall till stadsfullmäktiges ansökning icke skulle föranleda något men för Kronans invid Rocksjön belägna eller till uppförande afsedda militäretablissemang. Ty efter öfverlämnandet af den af Jönköpings stad åstundade vattenrätten torde enligt arméfördelningschefens åsikt för militäretablissemang vid Rydhof återstå tillräckligt strandparti med vattenrätt. Emellertid syntes det arméfördelningschefen önskvärdt, att vid en eventuell öfverlåtelse af vattenrätten i fråga sådana villkor måtte fästas vid öfverlåtelsen, att icke olägenheter för militäretablissemangen skulle kunna uppkomma genom att t. ex. sådana industriella verk och inrättningar anlades vid Rocksjön, att vattnet därigenom förorenades och blefve odugligt.

Arméförvalt-
ningens
yttrande.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement anförde, att då Kronan enligt det upprättade förslaget till Rocksjöns delning äfven efter afyttring af den af Jönköpings stad önskade vattenrätten finge till sitt förfogande ett vattenområde, som måste anses vara fullt tillräckligt för dess vid nämnda sjö förlagda eller till uppförande afsedda militäretablissemang, tillstyrkte departementet, det nådig proposition måtte aflåtas till Riksdagen om medgifvande, att det med litt. C. å kartskissen utmärkta vattenområdet i Rocksjön måtte upplåtas till Jönköpings stad under villkor,

att staden afstode all eventuell rätt till det med litt. A. utmärkta område,

att staden förbunde sig att icke vid sjön anlägga sådana industriella verk eller inrättningar, att vattnet kunde därigenom förorenas, blefve försämradt på annat sätt eller ock olägenheter i öfrigt kunde komma

att uppstå för de vid Rocksjön förlagda eller till uppförande afsedda militäretablissemangen,

att den till statsverket därför utgående ersättningen måtte bestäm-
mas af tre godemän, tillsatta, en af staden Jönköping, en af Kungl.
Maj:ts befallningshafvande i länet och en af fortifikationsdepartementet,
samt att den genom försäljningen inflytande köpeskillingen måtte
efter afdrag af försäljningskostnaderna tillgodoföras landtförsvarets fond
för byggnader och andra försvarsändamål.

Landtmästeristyrelsen anförde, att emellan stadens och Rydhofs ägor
hade af gammalt funnits rågång, utmärkt på åtskilliga under skilda
tider upprättade kartor, såsom åren 1674 och 1819 öfver stadens östra
del, 1854 öfver stadens hela område samt 1714, 1807, 1873 och 1895
öfver Rydhof. Å alla dessa kartor vore ifrågavarande rågång, såvidt
den ginge öfver *land*, upptagen i hufvudsakligen samma läge, nämligen
ungefär det å kartskissen angifna.

Landtmäteri-
styrelsens
yttrande.

Rågång i *Rocksjön* emellan stadens och Rydhofs ägor funnes däremot utmärkt endast å kartorna af åren 1714, 1873 och 1895. Å den förstnämnda af dessa vore rågången i sjön utmärkt ungefärligen i det läge, som å kartskissen betecknats med streckade gröna linjer, medan samma rågång å 1873 och 1895 års kartor upptagits med den sträckning, som å kartskissen betecknats med heldragna gröna linjer. Kartorna öfver Rydhof hade i allmänhet tillkommit vid arealafmätning, men i samband med upprättandet af 1714 års karta syntes äfven frågan om rågångarna omkring egendomen hafva blifvit behandlad. I beskrifningen öfver denna karta omförmäldes nämligen, att rågångstvist då föreläge i afseende å norra delen af rågången emellan Rydhof och ägorna till det i väster angränsande Strömsbergs säteri. Berörda tvist hade slutligen afgjorts genom riddaresyn den 8 augusti 1757, då såväl 1714 års konceptkarta som en i generallandtmäterikontoret förvarad kopia däraf uppvisats för Kungl. riddarsynerätten och försetts med påskrift därom.

Från det allmännas sida borde därför rågången i *Rocksjön* mot staden med fog kunna påstås hafva sin rätta sträckning enligt 1714 års karta. Ville staden göra en annan mening gällande, torde rågången böra bestämmas vid särskild af staden föranstaltad rågångsförrättning.

Vare sig sträckningen öfverensstämde med 1714 års karta eller icke, torde det vara uppenbart, att stadens vattenområde i sjön för *Rockö*, som å kartskissen betecknats med litt. D., icke kunde sträcka sig längre åt söder vid västra sjöstranden än till den punkt, där den

sedan århundraden oomtvistade rågången å land emellan stadens och Rydhofs ägor träffade stranden. Men äfven de å kartskissen med rödt streckade gränslinjerna i Rocksjön emellan de olika delarna af Rydhof syntes tillkomna på ohållbara antaganden, bland annat på den inom rättskipningen ej gillade mening, att vattenområde i sjö, till hvilken flera byar gränsade, skulle vara att anse såsom odeladt mellan byarna och således för dem samfäldt, därför att delning dem emellan ej blifvit i yttre måtto genomförd. Sedan den af staden inköpta del af Rydhof eller torpet Holmen med Kalnamaden framdeles blifvit genom fastställd ägostyckning skild från Rydhof, komme till stadens under Rydhof lydande hemmansdel att höra vattenrätt enligt lag, såvidt ej några inskränkande bestämmelser härom komme att vid ägostyckningen från Kronans sida föreskrifvas, hvilket, såvidt handlingarna föranledde, icke lagligen kunde blifva fallet. Att hemmansdelen Holmens vattenrätt lagligen skulle vara inskränkt till det med litt. B. betecknade område i Rocksjön vore uppenbarligen blott ett på förfarandet vidkommande stadens vattenrätt i Munksjön stödt antagande, som ej stode i öfverensstämmelse med lag.

På grund af hvad sålunda anförts hölle landtmästeristyrelsen före, att den i ärendet förebragta utredningen icke kunde läggas till grund för öfverlåtelse till Jönköpings stad af något till areal, läge och gränser bestämdt område. Stadens önskemål att vinna rätt till vattnet i Rocksjön utanför hela stranden till torpet Holmen med Kalnamaden ansåge landtmästeristyrelsen enklast kunna vinnas därigenom, att å Kronans vägnar förklarades, att samma vattenrätt, såsom ingående i stadens köp af fastigheten, finge tilläggas denna vid blifvande ägostyckning, eller, om vattenrätt antingen ansåges icke hafva ingått i köpet eller väl ansåges med köpet hafva förvärfvats men allenast utanför viss del af stranden, att stadens ifrågavarande framställning i nåder bifölles så, som den i ansökningen formulerats. För bifall därtill syntes icke erfordras någon utredning angående den vattenareal, som därigenom skulle förvärfvas, detta så mycket mindre som köpeskillingen torde kunna bestämmas efter annan grund än arealen i sjön, exempelvis efter den inköpta hemmansdelens vid ägostyckningen uppkommande mantal i förhållande till mantalet å hela egendomen Rydhof.

Justitiekans-
lersämbetets
yttrande.

Äfven justitiekanslersämbetet förklarade sig hysa den uppfattning, att staden såsom ägare af Rockö icke hade större del i Rocksjön än det område, som begränsades af samma egendoms strandlinje och förutnämnda å 1714 års karta i vattnet dragna rågång. Hvad beträffade

frågan huruvida med öfverlåtelsen till staden af torpet Holmen med Kalnamaden, sådan denna upplåtelse beslutats enligt nådiga brevet den 6 maj 1898, lagligen borde anses följa någon vattenrätt i Rocksjön, ansåge justitiekanslersämbetet visserligen så ej vara förhållandet, men syntes denna fråga sakna betydelse, då staden i allt fall hade att er-erlägga betalning efter värdering af det upplåtna området, och sålunda köpeskillingen ökades eller minskades, allt efter som större eller mindre del af vattnet skulle ingå i köpet. Med hänsyn till hvad sålunda anförts och för att staden skulle blifva ägare till ungefär det område, som, enligt hvad handlingarna utvisade, ansetts vara af värde för staden, syntes den underdåniga framställningen lämpligen böra jämkas till en underdånig anhållan, att till staden finge upplåtas det vattenområde, som, därest den å kartskissen i sjöns längdriktning med rödt streckade linjen utdroges, till dess den träffade 1714 års rågång, begränsades af samma linje och rågång samt det upplåtna jordområdets strandlinje.

Sedan stadsfullmäktige i Jönköping lämnats tillfälle att jämkas sin ansökning i enlighet med hvad justitiekanslersämbetet angifvit, hafva stadsfullmäktige i skrifvelse den 24 mars 1911 anhållit, att deras ansökning måtte på det sätt bifallas, att till staden upplåtes det vattenområde, som, därest den å kartskissen i sjöns längdriktning med rödt streckade linjen utdroges tills den träffade den å 1714 års karta i sjön utmärkta rågången, begränsades af samma linje och rågång samt det upplåtna jordområdets strandlinje.

Stadens modifierade framställning.

Af innehållet i ofvan omnämnda nådiga bref den 6 maj 1898 framgår, att till Jönköpings stad upplåtits allenast ett visst, genom angifvande af vissa ägofigurer bestämdt område af egendomen Rydhofs mark. Om det ock, i enlighet med justitiekanslersämbetets mening, måste antagas, att staden genom nämnda upplåtelse ej förvärfvat någon del af den egendomen tillkommande rätt till vatten i Rocksjön, torde i allt fall, då, på sätt militärmyndigheterna anført, dispositionen öfver vattnet i sjöns östra del är tillfyllest för vederbörande truppförbands behof, nu böra så ordnas, att staden erhåller rätt till vattnet i sjön utanför hela stranden till staden tillhöriga torpet Holmen med Kalnamaden. Att närmare bestämma denna rätt till areal, läge eller gränser synes mig icke möjligt.

Departementschefen.

I fråga om ersättningen för den vattenrätt, som sålunda skulle komma att upplåtas, synes mig lämpligast att följa samma grunder, som, enligt hvad förut sagts, tillämpades vid upplåtelse åt staden af vatten-

rätt i Munksjön. Lösenbeloppet skulle således komma att motsvara värdet af den upplåtna vattenrätten i Rocksjön utanför torpet Holmen med Kalnamaden efter afdrag för värdet af $\frac{1}{72}$ af hela den till förra landshöfdingbostället Rydhof n:r 1 hörande rätt till vatten i Rocksjön. Och lösenbeloppets storlek skulle komma att bestämmas i den ordning, som föreskrifves i expropriationsförordningen.

Vid förevarande upplåtelse bör, på sätt fortifikationsdepartementet föreslagit, Kronan erhålla garantier för att icke någon olägenhet uppstår för begagnande af den rätt i vattnet, som efter den af mig förordade upplåtelsen skulle tillhöra Kronan; och jämväl i fråga om köpeskillingens användning instämmer jag med nämnda departement.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva,

att till Jönköpings stad af Kronan upplåtes vattenrätten i Rocksjön utanför torpet Holmen med Kalnamaden under villkor, *dels* att staden förbinder sig att icke vid sjön anlägga sådana industriella verk eller inrättningar, att vattnet kan därigenom förorenas eller eljest försämrats eller ock olägenheter i öfrigt kunna komma att uppstå för de vid Rocksjön förlagda eller till uppförande afsedda militäretablissemangen, *dels ock* att af staden till Kronan för upplåtelsen erlägges ett lösenbelopp, motsvarande värdet af nämnda vattenrätt efter afdrag för värdet af $\frac{1}{72}$ af hela den till förra landshöfdingbostället 3 mantal Rydhof n:r 1 hörande rätt till vatten i Rocksjön, hvilket lösenbeloppets storlek skall på stadens bekostnad bestämmas i den ordning, som stadgas i nådiga förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof,

samt att den genom försäljningen inflytande köpeskillingen tillgodoföres landtförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

Till denna departementschefens, af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställen tacktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna nådigt bifall; och skulle proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

Erik von Horn.

